

WALT DISNEY:

МИКИ И ШИЛЈА на острву диносаура

19. МИКИ ОСТАЈЕ САМ

ВЕРУЈУБИ ДА СУ ПРОФЕСОР ПРЕПОТОПКО, МИКИ И ШИЛЈА КРИВИ ЗА ЗЕМЛЮТРЕС ЧА ЊИХОВОМ ОСТРВУ, ПЕЊИНСКИ ЛУДИ ХОЋЕ ДА ИХ УБИЈУ

ОВИ ЋЕ НАС СТИБИ! ТРЧЕ БРЖЕ ОД НАС

ТРЕБА ДА НЕЧИМ ИЗАЗОВЕМО МЕЂУ ЊИМА ПОМЕТЊУ

БЕЖИ СВАК НА СВОЈУ СТРАНУ! ТО ЋЕ ИХ МАЛО ЗБУНИТИ

ПРОФЕСОРЕ! ШИЛЈО! ИХТЕ МЕ! САСТАНАК ПЕЊИНИ, КО ОСТАНЕ ЧИТАВ!

ДОБРО! ЈА ЋУ... ЈАО!

И-И-И!.. ЈАР-ЈАР!..

МИКИ ЈЕ БИО НАЈ-БРЖИ

ТРЧИТЕ, САМО ТРЧИТЕ! НЕЋЕТЕ МЕ СТИБИ... НЕЋЕТЕ

ВИДЕЋЕМО ДА ЛИ УМЕЈУ ДА СКАЧУ КАО ЈА

СКАЧУ КАО МАЈМУНИ! КАКО ДА ИХ ЗАУСТАВИМ?

МОЖДА ЋЕ ИХ ОВАЈ КАМЕН ЗАУСТАВИТИ!

ЈЕДНОГА ЈЕ КАМЕН ОНЕСВЕСТИО... АЛИ ДРУГА ДВОЈИЦА И ДАЋЕ ЈУРЕ ЗА МНОМ

СТАЗА СЕ ОВДЕ ЗАВРШАВА!.. ПРОПАО САМ!

У ИДУЋЕМ БРОЈУ: ДВОЈИЦА НА ЈЕДНОГА

ЧЕК ЛОНДОН: ЗЛАТО

Дејлајт је постигао оно што је желео. Играо је једну узбуђиву игру и добио је, рушећи у прах и пепео паробродарска друштва и опљачкавши немилосрдно, на потпуно законит начин њихове акционаре. Победно је удружујући се с људима који су били спремни да кољу друге људе, али је његово грло остало читаво. То је била игра међу снажним људима, Сан Франциско је желео рат и имао га је. Таква је то била игра.

— Не говорите ми о моралу и о грађанским дужностима — рекао је Дејлајт једном настрљивом репортеру. — Кад бисте ви сутра прешли у неки други лист, писали бисте онако како би вам рекли да пишете. Сматрали бисте то моралним и били бисте уверени да вршите своју грађанску дужност. Ваша плата износи тридесет долара недељно. Ето, пошто могу да вас купим.

VIII

Цивилизација није Дејлајта нимало поправила. Додуше, носно је боље одело, понашао се углавном прилично, и правилније говорио енглески, али све то на штету своје раније широкогрудости и племенитости. Постао је шиничар, горак и суров. Са подозрењем је прилазио јачима и моћнијима, а презирао је и сматрао глумим оне које је искористио. То је довело до тога да је себе прецењивао, док друге није ни поштовао, нити је о њима имао добро мишљење.

Ни телесно то више није био онај човек железних мишица какав је дошао са Арктика. Није се довољно кретао, јео је више него што му је требало, а нарочито је много пио. Мршаво индијанско лице добило је градски изглед. Удубљења на образима попунила су се. Већ су се појавиле и кесие испод очију. Црте лица, које су постале развученије и шире, одавале су начин живота којим је он живео и изражавале његово самољубље, опорост и суровост. Чак су и његове везе са људима слабиле. Играјући самостално, презирући већину оних с којима је играо, немајући за њих никаквих наклоности и разумевања, а осећајући се јаким и независним, није имао међу њима ниједног пријатеља.

Једне суботе по подне, осећајући се уморним и потиштеним од града и свог начина живота, послуша свој унутрашњи глас који је увек играо тако одлучујућу улогу у његовом животу. Вукла га је жеља да изиђе из града, да осети дах пољског ваздуха и промени околину. Ипак, да би се оправдао пред самим собом, одлучи да оде у Глен Елен, да види циглану коју му је продао Холдсворт, жестоко му подваливши.

Преноћио је у малој сеоској гостионици, а у недељу ујутру изнајмио је коња од тамошњег месара и изјашао у село. Циглана се налазила у равнини, поред самог Сонома по тока. Између дрвећа провиривали су високи димњаци; кад је бацио поглед на леву страну указа се пред његовим очима низ пошумљених брежуљка. Суви ваздух раног лета, кроз који су се пробјали сунчеви зраци, опјао га је. Жудно га је удисао пуним плућима. Изглед циглане није га привлачио. Био је одвећ уморан од свих тих послова,

а пошумљени брежуљци звали су га к себи. Био је на коњу, и за тили час се одлучио. Сетио се мустанга које је јахао у детињству у источном Орегону. У младости је био изврстан јахач, а трзање узди и шкрипање седла били су онда за њега најпријатнији звуци.

Он одлучи да се најпре прошета, па тек после да разгледа циглану. Стога се упути пољем, тражећи стазу која је водила ка брежуљцима. Код прве разграђене живице скрену с пута и у галопу појури преко покое не ливаде. Ни једне сељачке куће није било у близини, и ова му је усамљеност после градске буке била угодна. Сада је јахао шумом, која је била испресецана малим проплавницама посутим цвећем, док није дошао до једног извора. Спусти се на земљу и слатко се напи бистре воде. Био је омаран летомат свега што га је окружавало. То је за њега било као неко откриће; никада није ни помишљао да би ту могло бити толико лепоте. Морао је да закључи да је већ мноштво шта заборавио. Не може се човек бавити високим финансијама и мислити на природне лепоте.

Дејлајтова радост била је безгранична. Чинило му се да никад у животу још није

своје њиве. На врху једног високог дрвета спазио је јастребово гнездо. И, најзад, његов коњ набата на неколико великих гнезда с малим препелицама и зрак се зачас испуни лепршањем њихових крила. Посматрао је како младе птице нестају испред његових очију и слушао је забринуто дозивање њихових мајки из честара.

Јашући старом шумском стазом, изби на чистину, на којој се налазило десетак јутара винограда, а потом се, стрмим путњем, кроз честу међу дрвем, спусти на југоисточну страну. Овде је пуцао видик на један огроман кланац обрастао густом шумом, а на другој страни пружала се Сонома долина, у којој се налазила једна једина фармерска кућа.

Читав крај био је нетакнут и дивљак. Овде још није одјекивала секира, а дрвеће се рушило под притиском старости и зимских олуја. Огромна дебла обореног дрвећа лежала су на земљи покривена маховином, трудила су и претварала се подлагано опет у земљу из које су и потекла. Нека су већ тако дуго ту лежала да их је сасвим нестало, ма да су се још назирале њихове контуре, скоро изравнате са тлом. Нека су се препречила преко потока као мост, а десетак младих стабала, која су поломила огромна дебла кад су се рушила, још је живело и напредовало лежећи у потоку, чија је вода спирала њихове корење.

Своје данашње празнично расположење Дејлајт није могао ничим лепшим да увећа него успоном на Сонома планину. Три сата касније стигао је до врха, уморан и озаојен, подерана одела, изгребана лица и руку, али са очима блиставим од среће. Пред њим су се простирале плодне њиве, испресецане шумским кланцима, који су се протезали од југа према западу скоро до самих његових ногу. С друге су се стране, према западу, уздицали један за другим ланци брегова,

био тако срећан. Јавише му се старе успомене из његовог пређашњег живота у шуми. Занимало га је све на шта је наишао — маховина на дрвима и гранама, имела која је висила с гранатих храстова, гнезда пољских пацова, зелени локвањ у заклоњеним вировима малог потока, лепршаши лептири, модра креја која се сва бангала у живим бојама, птичице које су скакутале у грмљу и трудиле се да својим танким гласицима подражавају препелицу и црвеноглави детањ који је престао да кљуца по кори дрвета и окренуте главе према њему пазио на сваки његов покрет.

Прешавши преко једног поточића, Дејлајт опази једва видљиву шумску стазу, коју је, по свој прилици, утабала нека ранија генерација која је крила храстову шуму за

између којих су лежале долине испуњене љубичастом измаглицом, а тамо, још даље на западу, беласала се сребрна пруга Пацифика.

Морао је, и мимо своје воље, да помишља на повратак, али је прошао читав сат док се одлучио да сиђе с планине. Сишао је другим путем, јер га је то више занимало, и било је већ касно по подне кад је стигао натраг на шумовите брежуљке и упутио се фармерској кући. Дим се дишао из димњака и после кратког времена он је разговарао с једним нервозним, мршавим младиком.

— Јесте ли ви фармер? — питао га је Дејлајт.
Млади човек се насмеја и затресе главом.
Не, ја сам телеграфиста. Али жена и ја одалучили смо да узмемо двогодишње отсу-

ство, и... дошли смо овамо. Но, моје отсуство је већ на измаку и вратићу се у канцеларију још ове јесени, чим довршимо мрежу.

Имао је око једанаест јутара винограда. Лоза је била добра. Цена је грозђу прилично повољна. Сам је производио готово све што им је требало за исхрану. Кад би он био власник имања, искриво би комадић земље на коси брежуљка изнад винограда и подигао би мали воћњак. Тло је погодно. На имању има много пашњака и неколико крчевина, што све заједно обухвата око петнаест јутара. На пашњацима успева тако добро планинско сено какво се ретко где може наћи.

Док га је тако слушао, Дејлајт поче да завиди овом младиком који живи овде, окружен свим оним летопатама што их је он данас видео за неколико сати свога путовања.

— Зашто се онда, дођавола, враћате у град? — упита га.
Млади човек се насмеја, али му лице остаде озбиљно.

— Зато што овде не можемо да напредујемо... — Он оклеваше за тренутак, па онда настави. — А појавили су се и нови трешкови. Закупнина, иако мала, ипак задаје бриге; сем тога ја нисам довољно снажан да сам обављам све послове. Кад бих био сопственик имања, или кад бих био тако снажан као ви, остао бих овде и не бих тражио ништа боље. Ипак, имамо намеру да се једног дана поново вратимо. Онда ћемо купити комад земље и остати на њему до краја живота.

Једна нежна жена појави се на вратима и позва мужа на вечеру. Дејлајтова прва мисао била је да јој градски живот не би добро чинио. Опazio је да је препланула од сунца и да јој се образи румене од здравља и закључи да је село право место за њу. Одбавиши позив на вечеру, узјаха коња и пође према Глен Елену. Спустио се вијугавим стрмим путњем, преко ливада обраслих шаркарама манзаните. Сав раздраган ослушкивао је звикање препелице, а једном се од срца насмејао малој веверици која се, трчећи уз стрмину, оканзила и пала, а затим срдито појурила на другу страну, испред носа његовог коња.

Дејлајт је читавог дана избегавао друштво, па тако и сад удари ка Глен Елену пречицом, која га доведе до једне гудуре. Одатле је наставио узаном козјом стазом и најзад угледа малу колибу сграђену од дрвета. Врата и прозори били су отворени, али у кући није било никог. Није одмакао далеко кад сусрете једног старца, који се успињао ка колиби, обасјан зрацима залазећег сунца. У руди је носио ведрину пенуша вог млека. Био је гологлав, а на његовом лицу, уоквиреном као снег белом брадом и косом, отсјаивао је румени жар летњег дана на измаку. Дејлајт помисли да још никад у животу није видео човека с тако задовољним изразом на лицу.

— Колико имаш година, стари? — упита га.

— Осамдесет и четири, — одговори овај. — Да, господине, осамдесет и четири, али сам свежији од многих младика.

— Мора да си се увек добро чувао?

— О томе ти ја ништа не знам. Ленствовао нисам никад. Прешао сам америчку равницу с воловском запрегом, тукао се у рату, био сам отац породице и имао седморо деце.

— Зар се овде не осећаш усамљеним. Старац премести ведрину с млеком у другу руку и размислише за часак.

— То зависи од тога како се схвати, — проговори он. — Никад се нисам осећао усамљеним, сем кад ми је жена умрла. Има људи који осећају усамљеност кад су у гомили света, а ја сам један од тих. За мене је оаде добро и не желим никад да се вратим у Сан Франциско.

Дејлајт ободо коња.

— Е па лаку ноћ, стари. Држи се само! Има много младика који се не би могли с тобом мерити.

— Наставиће се —

ЈУГОСЛАВИЈА у слици и речи

АУТОПУТ „БРАТСТВО - ЈЕДИНСТВО“

(ПО ТЕКУТУ РЕДАКЦИЈЕ, ЦРТЕЖИ: ИВО КОЛИН, ЗАГРЕБ)

НЕДОГЛЕДНЕ СРЕМСКЕ И СЛАВОНСКЕ РАВИНИ ИСПРЕСЕЦАНЕ ПОЉСКИМ ПУТЕВИМА НА КОЈИМА ТОЧКОВИ ЗАПРЕГА У КИШНЕ ДАНЕ ДО ОСОВИНА ПРОПАДАЈУ

ПРОЛЕТЕ 1948 ГОДИНЕ: ОМЛАДИНА СТИЖЕ НА ГРАДИЛИШТА, БРИГАДЕ, ЗАСТАВЕ, ПЕСМЕ ИЗ СВИХ НАШИХ КРАЈЕВА И ЈЕЗИЦИ СВИХ НАШИХ НАРОДА

УРАЂЕНО, ТАДА ОМЛАДИНИ ПРИСКОЧИ У ПОМОЋ НАША ВОЈСКА

ПУТНИЧЕ, ЗНАЈ: ШЕСНАЕСТ МИЛИОНА КУБИКА ЗЕМЉЕ ИЗБАЦИЛЕ СУ НА ОВОМ ПУТУ РАДИТЕЉА, 1.600 ВАГОНА МАТЕРИЈАЛА СТИЗАЛО ЈЕ СВАКОГ ДАНА НА ГРАДИЛИШТА, ЧЕТИРИ МИЛИОНА ЛИТРА ВОДЕ ДНЕВНО ЈЕ ТРОШЕНО

АУТОПУТ ЈЕ БИО И ВЕЛИКА ШКОЛА ГРАДИТЕЉСКИХ КАДРОВА ПОТРЕБНИХ НАШОЈ ЗЕМЉИ. ГОДИНЕ 1948 ДАО ЈЕ 9000 ГРАЂЕВИНАРА, А 1949 — 18.000 МЛАДИТА И ДЕВОЈКА ОТИШЛО ЈЕ СА АУТОПУТА НА ДРУГА ГРАДИЛИШТА

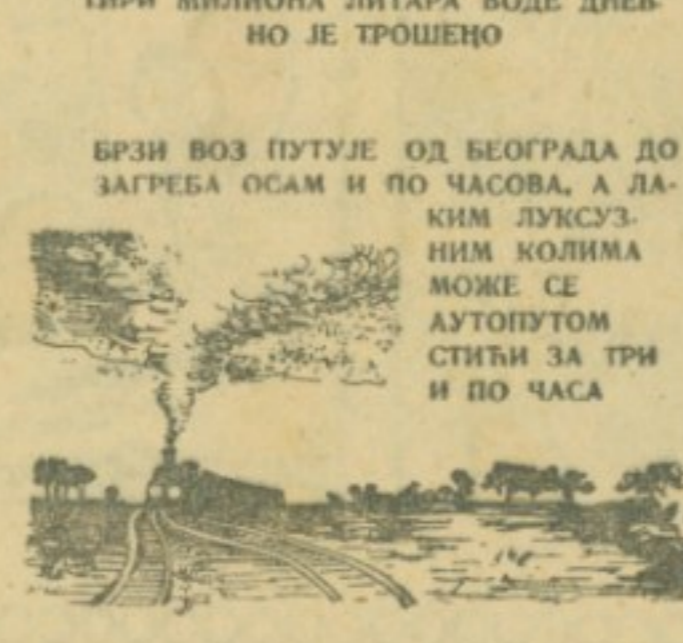
ИНЖЕЊЕРИ ПРОЈЕКТУЈУ: ПРЕКО ТИХ РАВИНИА, КРОЗ ШУМЕ И МОЧВАРЕ, ТРЕБА ИЗГРАДИТИ ШИРОК И ТВРД АУТОМОБИЛСКИ ПУТ ОД БЕОГРАДА ДО ЗАГРЕБА „БРАТСТВО - ЈЕДИНСТВО“. ТАКО ЋЕ СЕ ЗВАТИ ТАЈ БЕТОНСКИ ПУТ ИЗМЕЂУ ДВА НАЈВЕЋА ГРАДА НАШЕ ЗЕМЉЕ

РАДОВИ СУ У НАЈВЕЋЕМ ЈЕКУ: ИЗВАЉУЈУ СЕ ИЗ ЗЕМЉЕ ПАЊЕВИ СТОЛЕТНОГ ДРВЕТА, РИЈУ БУДЛОЖЕРИ, ХУКТЕ ВОЗОВИ КРАТАКИ СВАКОЈАКИМ МАТЕРИЈАЛОМ

ПРЕКО 250.000 МЛАДИТА И ДЕВОЈКА, 70.000 ВОЈНИКА И 14.500 СТРУЧНИХ РАДНИКА, ТЕХНИЧАРА И ИНЖЕЊЕРА ГРАДИЛО ЈЕ И ИЗГРАДИЛО ПУТ ДУГ 392 КИЛОМЕТРА. У ЈУЛУ 1950 ПРВЕ КОЛОНЕ АУТОМОБИЛА ПРОЈУРИЛЕ СУ ПУТЕМ „БРАТСТВО-ЈЕДИНСТВО“

БРЗИ ВОЗ ПУТУЈЕ ОД БЕОГРАДА ДО ЗАГРЕБА ОСАМ И ПО ЧАСОВА, А ДАКИМ ЛУКСУЗНИМ КОЛИМА МОЖЕ СЕ АУТОПУТОМ СТИЋИ ЗА ТРИ И ПО ЧАСА

ДУЖ АУТОПУТА САДИ СЕ ДРВОРЕД. ГРАДЕ СЕ СЕРВИСНЕ СТАНИЦЕ, ГАРАЖЕ, БИФЕН И КОНАЧИШТА. МОДЕРНА САОБРАЋАЈНИЦА, КОЈОМ СЕ НЕ САМО БРЗО НЕГО И ПРИЈАТНО ПУТУЈЕ — ТО ЈЕ АУТОПУТ

ТРИ ПРАВЕЦА

ОД ВОЛТА ДИЗНИЈА

ВОЛТ ДИЗНИ: ДУШКО ДУГОУШКО И ДРУГИ ДОБРИ И РБАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ ЧЕТВРТА ПРИЧА: КУЋА НА БРДУ

Болница у Горњем Конгу дело ЦРНОГ ДЕЧАКА САНДЕЈА

алим духовима, али да ти духови нису старе жене „злог погледа“, већ незнање, маларијски комарци и муве це-це.

Лекарев асистент

Веома брзо Сандеј је постао незамењив у болници. Умео је да негује болеснике, да сам врши лабораторијске прегледе крви и да спрема једноставније лекове. Временом је постао и лекарев асистент приликом операција. Вешто је руковао маказима и скапелом, а научно је да подвезује и крвне судове.

У овој пространој области, болница је била једино место где су се људи могли обратити за лекарску помоћ. Доктор Честермен је са Сандејем често предузимао дуга путовања чамцем или бициклом у удаљене крајеве. Кад се Сандеј довољно оспособио, њих двојица су решили да он оснује самосталну амбуланту у једном селу удаљеном око педесет километара од болнице.

Задатак који је чекао Сандеја био је занста тежак. Без пријатеља и без ичије помоћи, требало је да се бори против заосталости,

сујеверја и тропских болести. Он је знао да ће против њега бити сеоски лекари и да ће све ново и неубичајено бити дочекано са неповерењем. Схватио је да од његовог успеха у првим данима зависи цео његов каснији рад.

Његов први пацијент био је дечак који је имао неку врсту тумора на ноzi. Сандеј је извршио операцију, али је преживљавао страшне тренутке када се малишан од болова и губитка крви онесвестио. Операција је, срећом, успела и тиме је његов даљи рад био знатно олакшан. Пун срдачности и разумевања за невоље својих саплеменика, он је лако стицао пријатељство и поверење људи. Сандеј је редовно обилазио све колибе и путовао данима да би помогао некоме болеснику. Приликом сваке посете објашњавао је укућанима, нарочито женама, узроке разних болести, говорио им о потреби чистоће и борби против комараца и муве це-це. Кад се д-р Честермен вратио у Енглеску, Сандеј је у читавом крају био једини „лекар“. Људи су са поверењем примали овог младича, који је и по своме рођењу и по своме раду

припадао њима. Сандеј је окупљао око себе црне дечаке и девојчице и отворно прихватио курс за болничаре. Као што је и сам некада од д-р Честермена стицао прве појмове о болестима, њиховим узроцима и начину лечења, тако је он сада учио своје ученике. Њихов број је све више растао и он је ускоро имао велики број помоћника. У Горњем Конгу никле су многобројне здравствене станице у којима је омладина водила борбу против тропских болести.

Д-р Честермен поново у Конгу

Кад је после више година д-р Честермен са једном групом студената медицинске школе дошао у Конго, он није могао да препозна ту земљу. У малој болници затекао је око седамдесет црначких девојака у белом болничком оделу. У целом крају није могао да нађе ниједног оболелог од болести спавања, а маларија се помињала још само у причама.

Сандеј и његови следбеници постигли су више него што су то учинили медицински стручњаци у многим напреднијим земљама. Иако нису имали потпуно медицинско образовање, њихови напори, љубав према сународницима и жеља за бољим животом створили су од њих праве борце против тропских болести.

Једна енглеска научна експедиција стигла је 1920 године у Горњи Конго. Међу члановима експедиције налазило се и познати стручњак за тропске болести Клемент Честермен. Област коју је д-р Честермен изабрао за своја испитивања била је пуна дивљине. Кривудава, уске стазе повезивале су разбациана и ретка села. У овој земљи непроходних шума живело је неколико племена која су говорили различитим језицима и имала различите обичаје. Заједничка им је била само несрећа: од различитих тропских болести умирало је више од половине становништва.

Мали Сандеј

У групи црначких дечака које је д-р Честермен изабрао да му помажу у раду, био је и десетогодишњи Сандеј. Тетовирава пруга, која је ишла преко његовог чеда и дуж носа, била је знак да припада племену чије је главно занимање риболов. У његовим очима огледало се чуђење и жеља да упозна тајну многобројних боца и сјајних инструмената које је „бели маг“ донео са собом. Успеси д-р Честермена у лечењу ретких пацијената нису могли да развију неповерење ових људи који су сматрали да све њихове несреће, међу њима и болести, долазе од злих духова. Међутим, мали Сандеј је са интересовањем посматрао како д-р Честермен лечи људе и обавља мале операције.

Једнога дана се Сандеј разболело од тешког запаљења плућа. Његови родитељи и рођаци желели су да доведу сеоског врача који ће пронаћи особу која је „урекла“ дечака. Сандеј се борио између послушности према родитељима и поверења које је имао у лекара. Али се најпосле ипак решио да не послуша родитеље. Кад се после извесног времена опоравио, његово поверење у д-р Честермена било је безгранично.

Ускоро је лекар одлучио да у Конгу остане неколико година и да у овом забаченом и дивљем крају подигне болницу. Домороци, чије је неповерење постепено нестајало, помогли су да се болница подигне. Мали Сандеј је на овоме послу био најреднији. После заморног рада, он и други дечаки су се окупљали око лекара и учили да читају и пишу. Ови вечерњи часови убрзо су се претворили у праву школу за болничаре и лекарске помоћнике. Сандеј је брзо научио да зли духови нису узрок томе што више од половине новорођенчади још у својој првој години оболу од маларије, да су црначка деца малокрвна због тога што се већ првих месеци, кад науче да ходају, у нежну кожу њихових босих ногу увлаче безбројне ларве једне врсте црва, и да болест спавања преноси својим уједом мува це-це. Он је схватио да су урођеници занста окружени

ПСИ КОЈИ ОМОГУЋАВАЈУ ЉУДИМА ОПСТАНАК НА АРКТИЦИ

На огромном простору од шездесетог упоредника до близу Северног Пола, који захвата преко шест милиона квадратних километара, саонице које вуку ескимски пси претстављају готово једино превозно средство. Без ових паса се не би могао замислити живот људи на Далеком Северу, нити искористишавати огромна богатства Арктика.

Изглед ескимског пса

Висок отприлике 60 сантиметара, а тежак 30 до 50 килограма, ескимски пас је у стању да подноси највеће напоре. Он има широке груди,

снажан мишићав врат и ноге као од челика. Његове шапе су постављене на неком рожастом подлогу, тако да може да трчи преко оштрих стена и леда а да се не повреди.

Крзно ескимског пса је нарочито подешено за ниску температуру која је на Арктику влада. Испод горњег слоја грубих дугачких длака, налази се слој масне вуне, дебео пет до осам сантиметара. Захваљујући томе, ескимски пас може да поднесе и ван скалоншта, оштре северне зиме, кад жива у термометру падне испод 45 степени.

Прави ескимски пас никад не лаје; он само завија, тужно и дуго. Многи мисле да је он нека врста припитомљеног вука или мешавина вука и пса. Уствари, иако води порекло од њега, он је вуку смртни непријатељ.

Ескимски пас је у стању да вуку терет далеко већи од своје тежине. Кад појави на пут, Еским на своје санке обично натовари око 500 килограма терета. Живот ових северних номада, који се сељакају с места на место, у потрази за храном, умногоме зависи од њихових паса. Зато се Еским никад не раздваја од своје запреге, па ни по цену живота. Он ће радије погинути покушавајући да извуче своје псе из неприлике, него што ће их оставити.

Саонице могу да вуку само пси нарочито обучени за то. Еским обично вежу једног или два млада пса уз запрегу старих искусних паса и тако они пролазе кроз тешку и сурову школу. Од старих, они се уче послушности према човеку и напикавају на све могуће напоре.

Обично се прежу на такозвани депезат начин. Испред саоница на мешети је конопца, дуг око десет метара, направљен од коже фокке или морског коња. Сваки пас је привезан за овај главни конопца кожним кашневицама дугим до четри метра, тако да су пси, кад запрега крене, распоређени у виду ланце. Овај распоред је много бољи него кад су пси запрегнати у низ, један иза другог, а, поред тога, то је једини начин да возач у својим рукама држи запрегу од десет до петнаест паса.

„Вођа“ запреге

Млади пас је у почетку везан за „вођу“, старог искусног пса који у ствари управља запрегом. Вођа стално трчи око групе паса, исправља грешке које они чине и пази да сваки од њих вуку онолико терета колико на њега долази и да слуша заповести возачеве. Он немилосрдно кажњава уједима оне који вуку у страну.

Челни пас је најбољи помагач вођи. Својим мирним и истрајним држањем он даје пример другим псима. Он обично пре човека открива

места где је лед танак и обилази их, а дешава се да доведе запрегу на одређено место и кад човек који управља саоницама изгуби правац.

Храна је за псе најјачи потстрек. А она је готово увек слаба. Често се дешава да уморна запрега жури без неког видљивог разлога, да би се зауставила после десетак километара испред неке рупе у леду коју је направил фок. Захваљујући свом јако развијеном носу, ескимски пас је у стању да на великој даљини осети ову животињину чијим се месом храни.

За време кратког арктичког лета, Ескимски псе своје псе да се сами старају о себи. Они тада лутају дуж обале и хране се шкољкама, птичијим јајима и различитим отпадцима које море избаци. Понекад пову у потрагу за зечевима и мишевима. То им ипак није довољно, те крајем лета тако изгладне да се са првим хладним данима сами враћају својим господарима.

Они обично премазе по четрдесет километара дневно, али по потреби могу да преваљују и далеко више. Вукући саонице и под најтежим приликама, они често показују издржљивост и упорност које људска уобразиља не може да замисли. Пробивајући се са теретом кроз олаке снежне прашине, њима се често замрзну њушке и онда их човек мора убити да би им прекартно мук. Кад температура падне испод минус 45 степени, уморан пас лако добива запаљење плућа. Кад се запрега креће по меком снегу, псима се по шапама нахватају тешке ледене лоптице, које им онемогућавају кретање.

Схватајући од којиког су значаја ескимски пси за живот на Далеком Северу, у Арктик стижу групе ветеринара који се боре против псећег беснија и других болести које су до недавно мориле ове незамањиве животиње. Они уче Ескиме како треба да хране своје псе, како да развијају њихову издржљивост и интелигенцију и како да поступају с њима кад обале.

До недавно се сматрало да у далеком арктичком пределу могу да живе само Еским. Захваљујући напорима хиљада пионира — људи и жена — није више тако. Човек је почео да осваја и ове пределе вечитог леда, који у себе крију неслућена богатства. А све то уз помоћ верних пратилаца ескимских паса, тог „брзог возача“ Далеког Севера.

Како је дошао роман „РОБИНСОН КРУСО“

Кад је у својој шездесетој години енглески новинар Данијел Дефо, отац седморо деце, остао без службе, да би на неки начин дошао до зараде почео је да пише романе. За дванаест година написао је девет дела, од којих му је једино, роман „Живот и авантуре Робинсона Крусое“, донело светску славу и убрзо постало најчитаније на свету. Априла 1719 године издат је први, а август исте године под насловом „Нова авантура“ други део романа. Трећи део — „Озбиљна размисљања“ — скоро је потпуно непознат. Већ прве године роман „Робинсон Крусое“ доживео је у Британији осам издања, док је у Америци продато око два милиона примерака, као и огроман број примерака штампаних само за децу. Пошто је за кратко време освојио читаоце у Енглеској и Америци, Дефов „Робинсон преведен је на готово све језике света.

Трговац и писац

Дефо се у својим позним годинама посветио књижевности, али се новинарског пера прихватио много раније. Рођен 1659 или 1660 године, он је, по жељи свог оца месара, имао да постане свештеник. Међутим, Дефо се одао трговини, али је истовремено и писао, и то памфлете. Био је веома плодан и рачуна се да је објавио око 250 публикација. Због једне оштре сатири против цркве, он је 1702 године доспео на срамни стуб и у затвор. То му је донело популарност, али га је материјално упропастило. Тада је почео да издаје часопис „Преглед“, за који је сам писао готово све чланке. Његов часопис, први те врсте у Енглеској, доносио је написе из области политике, трговине и књи-

жевности. Дефо је писао лако и много. Његов стил није високе литерарне вредности, али му је својствен реализам, свеж хумор и провија.

О животу Данијела Дефоа нема много поузданих података.

Доживљаји морнара Александра Селкирка

Свој чувени роман „Робинсон Крусое“ Дефо је написао према једном истинитом догађају, који је у своје време узбудио читаву енглеску јавност. То је био случај

шкотског морнара Александра Селкирка, човека који је потпуно сам провео пет година на једном пустом острву. Селкирк се једном приликом на пучини посвадио с капетаном брода на коме је слу-

жио и, око 1707 године, по сопственој жељи, био искрчан на једно мало пусто острво, удаљено 300 миља од чилеанске обале. Када се вратио у Енглеску, изазвао је праву сензацију. Његови доживљаји на пустом острву занимали су многе људе. Било је и таквих који су долазили у Бристол да га посете и да од њега чују како је живео на пустом острву. Између осталих, посетио га је и Дефо и са њим дуже разговарао. Селкирк је чак и објавио своје утиске и укратко описао свој боравак на далеком острву, али његова књижица није готово ни запажена. Иако је у првом тренутку веома заинтересовао јавност за своје доживљаје, он је убрзо био заборављен. Можда је томе допринело и Селкирково држање и његове особине, јер је, према сачуваним подацима, то био груб и осоран човек.

Од сусрета између Дефоа и Селкирка до објављивања „Робинсона Крусоеа“, прошло је седам година. За то време Дефо је уобичавао лик Робинсона — јунака свог првог романа, коме је дао презиме свог пријатеља Тимотеја Крусоеа.

Доживљаје Дефовог јунака прочитао је сваки бачић и заједно с њим их проживљавао. Робинсон не осваја читаоца ни богатством духа, ни духовитошћу или запажањем, већ само делима.

Дефо је у свом првом роману, бољем и читанијем од свих које је касније написао, показао необично много маште, а истовремено и смисла за веома реалистично описивање појединости. Та његова особина да замисли сваку, па и најмању, ствар и да је верно опише, дала је његовом роману убедљивост и снагу стварности. Због тога његов Робинсон, архитекта и градитељ који спроводи у дело све своје замисли, делује изванредно живо и убедљиво.

Потстакнут доживљајима Александра Селкирка, испричаним суво и без маште, језиком простог морнара, Дефо је створио дело које припада читавом човечанству.

Од половине XVII до половине XIX столећа, Јапанска Острва претстављала су неосвојиву тврђаву источњачке културе у коју је, под претњом смртне казне, био забрањен приступ припадницима беле расе. За све то време само једном годишње један холандски брод добијао је дозволу да уплови у Јапанску луку Нагасаки. Чак се и са бродоломцима који би се пливајући докопали Јапанског копна нечовечно поступало. Они су затварани и држани у тамници до дојаска холандског брода који би их вратио у домовину. Али, због суровог поступка, понижавања и мучења, само најотпорнији међу њима доживљавали су дан спасења.

Сви покушаји енглеских, француских, руских и португалских морепловаца да успоставе пријатељске, трговинске и културне везе са „свињовима сунца“ остали су безуспешни.

„Божји посланици“ на делу

Овакво држање Јапанаца није било безразложно. Године 1497 папа Александар VI поделио је сва мора и океане у две „интересне сфере“. Западну је „доделио“ Шпанијама, а источну Португалцима. На самој граници двеју сфера лежала су Јапанска Острва, на која се дотада још нико од белаца није био искрцао. Тек 1542 године на Јапанско тме море је набилито три Португалца-бродоломника, које су домороци необично срдечно прихватили и омогућили им повратак у Кину.

Убразо после тога у луку Нагасаки упловило је неколико португалских бродова. Тако је успостављена прва, углавном трговинска, веза с царством „Империје Сунца“. Али, после кратког времена за трговцима су стигли мисионари-језуити, који су се одмах прихватили покрштавања домаћег становништва. Јапански управљачи

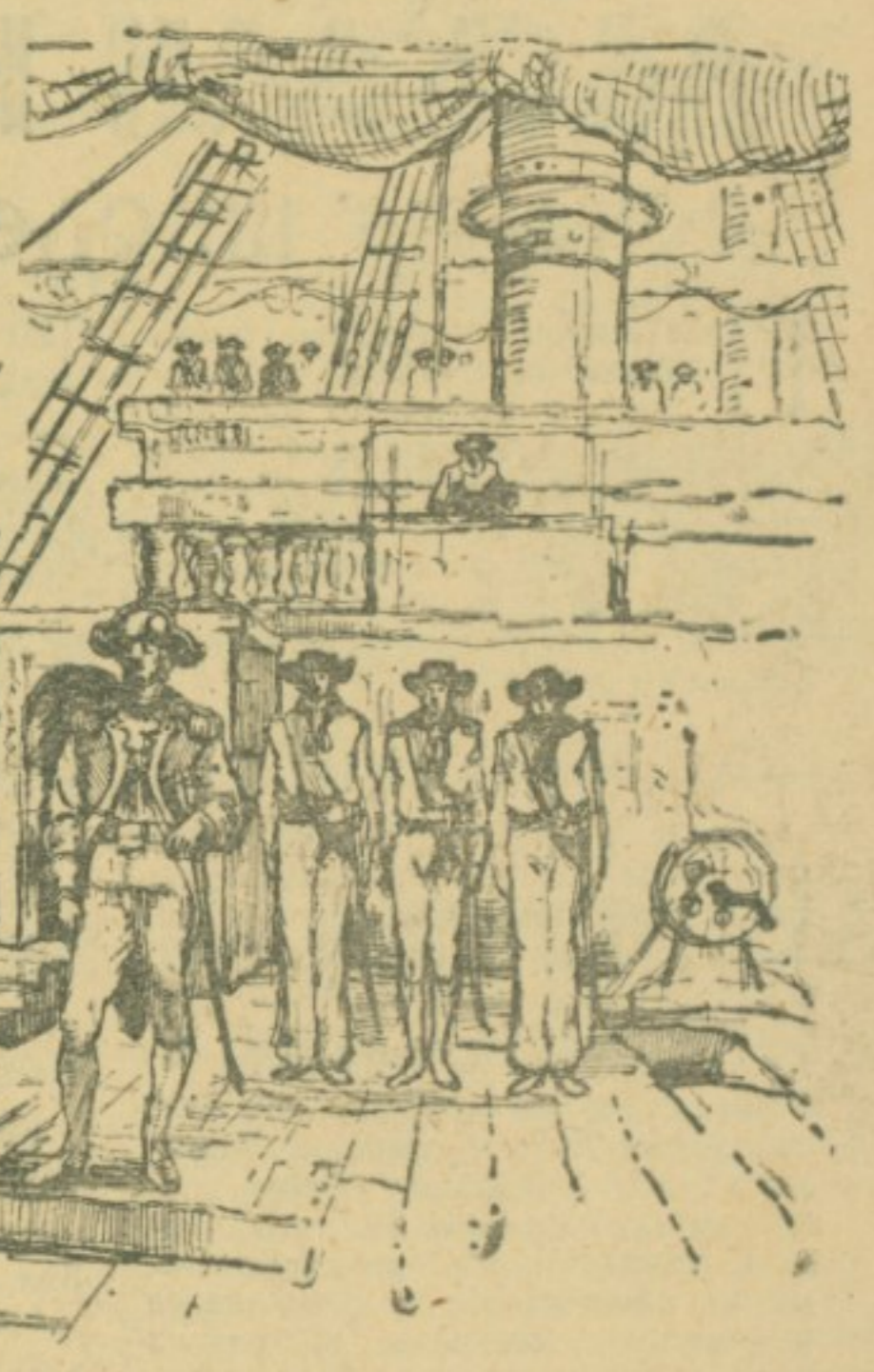
КАПЕТАН ПЕРИ „ОСВАЈА“ ЈАПАН

нису у почетку спречавали рад мисионара. Међутим, ускоро су из Шпаније стигли француски и доминикански мисионари, који су са завишћу гледали на већ постигнуте успехе језуита. Када су се нешто касније, око 1600 године, на јапанска острва искрцали и евангелисти из Холандије, борба хришћанских мисионара о „душе“ домородаца достигла је врхунац. Непријатељски расположени једни према другима, мисионари су се служили свим средствима да би, сваки у „крило“ свога калуђерског реда привукао што више верника. У ту међусобну борбу „божјих посланика“, пуну мрачаштва, били су, против своје воље, увучени и покрштени Јапаници. Мисионари су међу своје нове вернике сејали заваду и раздор. Јапанске власти, које су дотада равнодушно гледале на рад мисионара, брзо су увиделе колико зла може Јапану да нанесе неслога становништва. Због тога је велики шогун Хидејоши — који је заузимао положај сличан претседнику владе — забранио сваку даљу делатност мисионара. Међутим, језуити, францисканци, доминиканци, евангелисти и други, наставили су и даље да се гложе, изазивајући при томе раздор у народу. Тада су јапанске власти извршиле страховит покољ свих хришћана. Неколико хиљада белаца, који су се у првом тренутку спасли смрти, бежали су у паничном страху пред јапанском војском према морској

обали. У Нагасакију, они су се склонили у један стари замак крај самог мора. Тада су Холанђани с брода отворили топовску паљбу на замак у коме су били белац, мислећи да ће на тај начин сачувати пријатељство јапанских управљача. Много тиме нису постигли, али им је одобрено да једном у години један њихов брод може да уплови у Нагасаки ради размене робе. Када су сви белац протерани из Јапана или побијени, донесен је закон по коме „док суице буде сијало ниједан странац не сме да ступи на тле Јапана, чак ни као амбасадор“. То се догодило 1638 године.

„Господар недокучиве тајне“

Два века доцније, 1852 године, амерички Конгрес донео је одлуку да се предузму кораци за успостављање веза с Јапаном. За команданта експедиције која је имала да крене на Јапанска Острва наименован је капетан Пери, један од најистакнутијих америчких поморских капетана на Далеком Истоку.

Капетан Пери брижљиво је проучио јапанске обичаје, њихов живот и систем управе. Прикупио је податке од бродоломника за које је чуо да су провели извесно време у Јапану, и тек пошто се добро обавестио о тој затвореној земљи сковао је план како у њу да продре.

Становништво Јапана било је у то време строго подељено на касте. На челу друштвене и политичке хијерархије био је цар — микадо, „Син Сунца“. Са њим је долазило у додир само мали број војничких лица највишег положаја. И капетан Пери поделио је своју посаду на „касте“, а себе звучно назвао „господарем недокучиве тајне“. По његовој заповести, пред Јапанцима су само два највиша официра могла да разговарају с њим.

Пошто је изабрао велики пароброд, одабрао снажне и крупне морнаре и учрцао на брод разне изуме науке и технике — телескоп, телеграф, малу локомотиву с вагонетима и читав низ других — капетан Пери запловио је, 27 новембра 1852 године, пут Јапана. У Хонг-Конгу придружила су му се још три брода.

После седам месеци пловидбе, јуна 1853 године, мала флота капетана Перија упловила је у ушће реке Једо, на домаку Токија. Док су пароброди пред луком спуштали сидро, на обали је настала права узбуна. Многобројне цинке кружиле су око бродова, али ниједна није смела да им се приближи. Најзад, из луке је испловила једна раскошно украшена барка и пристала уз командни брод. У барци се налазио помоћник управника града. Он је осорно затражио да говори са вођом белаца. Примил су га на брод, али су му одмах рекли да не може да разговара са „господарем недокучиве тајне“ који је исушине значајна личност да би га примио. Уместо њега на брод је тада дошао сам управник града. Али, ни он није био боље среће. Све што је могао да сазна било је да „господар недокучиве тајне“ носи писмо од претседника САД за микада и да може да га

преда једино неком од причева из круга највише власти. Држање Јапанаца, које је у почетку било врло охолно, нагло се променило, и он је са много разумевања и поштовања, примио поруку и обећао да ће о свему одмах обавестити Токио.

Уговор о пријатељству

Страдан се читава обала претворила у огромно радилиште. Неколико хиљада радника равнало је земљиште, градило степенце за искрцавање и украшавало обалу зеленилом. На једној узвишици подигнута је нека врста свечане трибине која је сва била прекривена свилном изварајних боја и засута неизмерном количином шпана. Читав пут до обале и само степенце било је такође застрто свилом и шареним ћилимима.

Следећег дана градоначелник је дошао на брод да обавести капетана Перија да ће у десет часова принц Тода, први царев саветник, чекаати на обали „господара недокучиве тајне“. Пери је обукла своју најсвечанију униформу и у пратњи свих официра и три стотине морнара, уз звук фанфара, ступио на јапанско тле. Измече обале и трибине стајао је двоструки ред јапанских војника у живописним униформама. Читава обала била је прекривена народом који је изишао да види и дочека „високог госта“. Принц Тода пошао је у сусрет Перију, а затим су обојица сели на трибину. Пери је предао принцу писмо и поклоне за микада. Јапанци су нарочито били задивљени малом железницом и телеграфом. За уздарије Пери је добио много свиле, порцулана и разних рукотворина од сивоносе кости и племенитог дрвета.

После пријатељског разговора било је утврђено да „господар недокучиве тајне“ дође идућег пролећа по одговор микада.

Марта 1854 године капетан Пери био је опет на истом месту. У име претседника САД он је тада потписао уговор о пријатељству, трговинској и културној сарадњи између Јапана и САД.

ИЗ НАШЕ ПРОШЛОСТИ

Пре шест деценија један стари српски часопис донео је међу својим библиографским вестима забелешку научника А. Мохоровичића о торнаду код Новске (Славонија).

Године 1892, А. Мохоровичић био је изаслан да извиди штету и испита узроке олујине која је опустошила крај око Новске. Та олујина била је у ствари торнадо, који је кратко време трајао.

Др Андрија Мохоровичић био је у то време наш познат стручњак за метеорологију и сензиологију. Од 1891 године он је био директор Метеоролошке опсерваторије у Загребу. Године 1897 постаје приватни доцент, а од 1910 ванредни професор метеорологије на Загребачком универзитету.

Према приказу овога научника, ова јединствена непогода догодила се тачно пре шездесет година, нешто после четири часа по подне. Воз је пошао са станице у Новској према Новој Градишци. Таман се био удаљио око 150 метара од станице, кад га је силаном жестином захватио торнадо, раскинуо му вагоне и разбацио их на све стране. Четири последња вагона торнадо је избацио према југозападу, а пети је у истом правцу само издигао са шина. Других пет вагона олујина је оставила на шинама и оштетила. Осталих једанаест тешко оштећених вагона дежаало је изван шина, али према северистоку. Предњи део воза — локомотива и још шест вагона — остали су неоштећени. Положај вагона пружао је слику о снази торнада и његовом правцу. По мерењу вагона јасно се видело да се торнадо кружно кретао. Последњи вагон био је одбачен 30 метара од шина и то тако високо да је прелетео преко телеграфских жица. Вагон је био тежак 13 до 14 тона, те се може добити претстава о жестини непогоде.

Једну седамнаестогодишњу девојку ветар је такође подигао увис и однео доста далеко. У

оближњој шуми олујина је исто тако начинила праву пустињу. Око 150.000 букава и храстова, међу којима је било и веома старог дрвећа, дежаало је на земљи.

Муке наших средњевековних рудара

Наши рудари у Средњем веку називали су посао око тражења рудних жица и лежишта узбојем, а људе који су то радили узбојинцима. Копање шахтова, осигурање ходника и све друго што је било потребно да се омогући вађење и коришћење руде вршило се примитивним средствима и

без плана. Поделе рада готово није ни било. Рудар је поред копања морао у мраку, у јами, при светлости дојане свеће да чисти руду од јаловине и да сортира комаде по величини. Од алата имао је шиљаст будак, клин, чекић, секиру и сврдло. За извлачење руде до шахта рудари су се служили направама које су имале коритасти облик, а биле су постављене на точкове. Ту направу рудар је гурао ослањајући се на мотку. Из самог шахта руда је извлачена направом која је личила на чекр на бунару. На тај начин

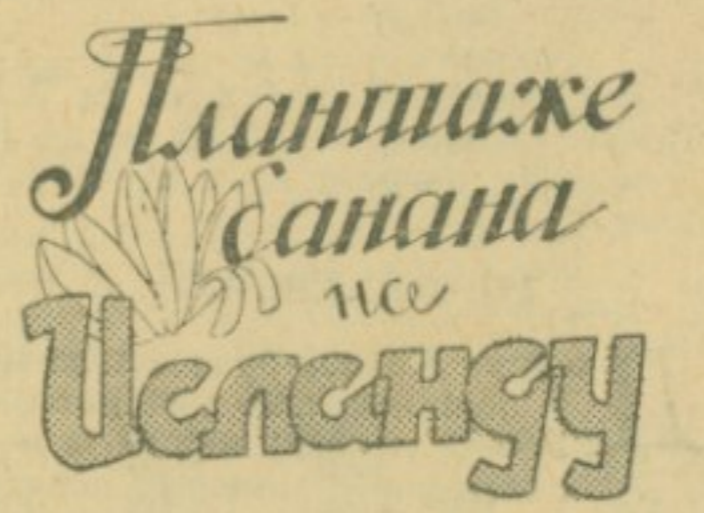
руда се понекад извлачила из дубине од по 100 и 150 хвати. Услед тога што је алат био примитиван није се могло дубље продreti у земљу. Извучена руда напољу се испирала, затим на кантар мерила, а одатле су је кириџије превозиле на одређена места.

СЕЛО КОЈЕ ЈЕ СУЛТАН ОСЛОБОДИО ХАРАЧА

Столећима нису плаћали порезу становници херцеговачког села Дрежнице, јер су — у турско време — слали ловачке соколове султану у Цариград. Пошто бољих ловачких соколова није било од ових из Дрежнице у читавом тадашњем турском царству, султанском одлуком село је било ослобођено свих дажбина и харача, све до 1878 године.

ПРВИ ПАРНИ МЛИН У СРБИЈИ

Први парни млин са млинским каменом појавио се у Србији, у Београду, 1863 године. Отада се стари ручни млинови постепено претварају у парне. Тако је крајем 1906 године у Србији било 216 млинова: 55 ручних и 161 парни. Подизањем електричних централа, поред парних, појављују се и млинови на електрични погон. Године 1910 Србија је имала 207 моторних млинова са укупно 5.479 коњских снага и свега 20 ручних млинова.

Иако се Исланд налази на ивици арктичког круга, научници сматрају да је могуће да се на њему гаје банане. Онај део Исланда који није прекривен леденим глечерима је голи вулкански камен. Међутим, по тврђењу научника, то не претставља неку нарочиту препреку за гајење банана. Своју замисао они заснивају на искоришћавању вулканске енергије.

Исланд је острво великих супротности. Поред ледених глечера, на њему се налазе многобројни врели извори — гејзери. Пара из гејзера доскора је била неискоришћена. Сада научници тврде да би се банане могле гајити на рубовима ових „оплих „оаза“. Експерименти који су вршени показали су да је то сасвим остварљиво. Гајење тропског воћа на Исланду можда не би било ништа ново у историји овог острва. На источној

обали Гренланда наишло се на кости диносаура. Сем тога Гренланд — што значи „Зелена земља“ — добио је име по томе што су први Викинзи који су се искрцали на њему, нашли обиље воћа, дивљих житарица и грожда.

Познато је да су диносаури могли да живе само у тропској вегетацији. Трагови диносаура указују да је на Гренланду некада владала

тропска клима. Пошто Гренланд лежи још северније од Исланда, научници закључују да је и Исланд пре неколико милиона година бео у тропском појасу.

ДАСКАЛНИ И ЊИХОВНИ БАЦИНИ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У СРБИЈИ ПРЕ ДВА ВЕКА

Под првом аустријском окупацијом, од 1718 до 1739 године, у Србији је био приличан број основних школа. Оне су постојале готово у свакој паланци, а радиле су и по већим селима. Надзор над њима вршила је црква, а било је и приватних школа, по имуњиним грађанским и селачким кућама.

Школске зграде

Зграде у којима су били учили нису биле грађене за школске потребе. То су најчешће били трешни кућери, који више нису служили ничему, или на брзу руку скупане дашчаре, а понекад чак ни то, него блатом облепљена трешка, с примитивним кровом, без лимњака. Основна школа у Пожаревцу, иначе једна од бољих и уређенијих, изгледала је, према једном извештају из онога времена, овако: школска зграда налазила се поред цркве, саграђена је била од дрвета и покривена ћерамидом.

Под истим кровом налазили су се стан за учитеља, стан за "баке", калуђерице-послужитељке, и "мала школа" (учионица), у коју је могло да стане до тридесет ђака. На средини учионице налазио се један подужи црвоточни сто, а дуж њега, с једне и друге стране, трошне клупе од чамовине. "Дувари и кров весма су слаби", — подвлачи се на крају извештаја.

У пожаревачкој школи ђаци су имали бар клупе за седење, али било је и таквих школа у којима су морали да стоје, или да прекрштених ногу седе на земљи.

Какве су биле школе, такви су били и учитељи. Они се нису нарочито спремали за свој позив. Кад би ђак свршио основну школу, он би постајао учитељ, или би се заполио или закалуђерио, што је

било много уносније. Било је и учитеља, најчешће бивших калфа или испуњених војника, који су по нешто сами научили, па су, код приватних лица, повремено отварали школе, али би ретко завршавали цео "курс".

"Заборавио рачун, јер га не употребљава"

Каква је била спрема тадашњих учитеља, најбоље говори "стручна карактеристика" Петра Нинковића, учитеља крагујевачког, из 1733 године. Био је то један од бољих учитеља. Дуго година ишао је у основну школу знаменитог даскала Веселина у Чалми, па је затим, још толико година, утврђивао своје знање код исто тако знаменитог игумана Георгија, у манастиру Петковици. Више се у оно време од једног "поштоватеља науке" заста није могло да тражи. Па и по-

ред тога Нинковић је добио прилично слабу карактеристику. Ево шта је о њему забележио школски надзорник:

"Врло слабо чита; треба да учи." А члан комисије, даскал Петар, додао је и неке своје примедбе: "Уме само по мало да пише. Некад је знао и рехнунг (рачун), али га је заборавио, јер га у школи слабо употребљава."

А Петар Нинковић је био један од спремнијих учитеља онога времена, са дугогодишњом наставничком праксом. Бољи од њега тешко би се нашао, а горих је било и сувише.

Учитељска плата била је бедна. Учитељ је морао да склапа уговор са општином. Будно се пазило да га он дословно извршава, што општина није увек чинила. Према уговору, учитељ је био дужан да врши и разне црквене послове, а између осталог и "на облак да звони", то јест кад би пољу запретио град. Плата је обично уговарана по глави, од ученика, али њено наплаћивање задавало је јадним учитељима великих невоља. Наиме, учитељи су били дужни да, уз "господарску" децу која плаћају, бесплатно подучавају сиротинску и удовичку. Међутим, често се дешавало да су "господари" извлачили своју децу из школе, те су тако у њој остајала само сиротинска, неплатежна.

Године 1723 један учитељ се тужи: "На кога имам вересије што је учио, не смем ни немати. Је ли то право, господари, да дете учи дватри дана, па онда не дође до суботе, а кад му заштеди уговорену плату неће да плати, већ говори: како да ти платим кад нисам учио сву недељу. Те једно, те друго, па никако не може да стигне..."

Бучно учење

Како се у оно време предавало, може да послужи за пример пожаревачка основна школа, чију зграду већ познајемо. У њој је настава трајала од 7 до 9 часова пре подне, и од 1 до 4 по подне. Још

који су већ свршили неки занат, па и матори људи. Има ту голобрадих и брадатих, па чак и брактних ђака. На главе набили фесове или шубаре, прстима зачепили уши, па вичу у сав глас. Неки тек што су примљени у школу, други седе ту већ годинама. Пред сваки на столу налази се липова дашчица, превучена воском, а на њој урезана лекција за тај дан. Кад је науче, дашчица се поново премазује воском и у њу се уреже нов задатак.

Тешка "наустица"

Најтеже је било онима који су учили азбуку, "наустицу" како се то називало. У тадашњем српскословенском језику, на коме се учили, било је педесет слова и свако је имало своје име, а сем тога постојало је и мноштво скраћеница. Ђаци су све то учили сричући: вједион-добро-аз = вода, покој-ниже-слово-мислите-он = писмо. И као што би се, за летњих врућина, истопио восак на липовим дашчицама заједно са урезаним задатком, тако је, и још брже, из ђачких глава нестајала ова напамет научена "мудрост".

"Наустица" се учила најмање три године, а онда се прелазило на читање часловца, псалтира и других црквених књига. Тада је бољим ђацима давана и хартија, да на њој, пером и мастилом, испробају своју писарску вештину. Велика већина ученика не би дотле ни стигла: многи би се у међувремену поженили и напустили школу, или би се прихватили каквог посла.

"Ту књигу нисам учио..."

У школама није било никаквих учебника. Учитељи су подучавали ђаке из рукописних црквених књига, ретко из штампаних, али им нису допуштали ни да их додирну, бојећи се да их не испрају или поцепају. Књигу су давали у руке само најбољим ђацима, и то на крају школовања. Стога се дешавало да ђак, после десет-петнаест година проведених у школи, није

СПОРТСКИ ЗАБАВНИК

УПРКОС СВЕМУ ПРАВИ СПОРТИСТА СЕ НЕ ПРЕДАЈЕ

У спорту се не побеђује лако. Чак и последње место у неком такмичењу стаје много напора. Спорт чини људе отпорним, живавим, издржљивим, снажним, учи их да буду снажљиви, дисциплиновани, паметни, гони их на борбу и изазива у њима витешку жељу да постигну што више у такмичењу.

НЕУСПЕО РЕВАНШ

На стадиону Ролан Гаро у Паризу наши су се по други пут један према другоме противници једнаке вредности. Француз је изгарао од жеље за реваншом. Пре две године, у утакмици за Девис-куп, био је тучен у четири сета. Овај пораз омогућио је нашој тениској екипи да изједначи резултат на 2:2. Тиме су врата ка победи била отворена.

Палада је тог јутра, прочитао изјаву Бусија: "Можда ће ме изнети са игралишта полумртвог од умора. Али изнеће ме као победника!"

Борба је почела од првог сета. Палада је повео са 6:1, а Буси је добио следећа два сета са 6:3, 6:4. Али са каквим напором и трудом. Њему је недостајало издржљивости да одлучи борбу, и четврти сет добио је Палада са 6:1.

Играо се последњи, пети сет. Игра је трајала већ више од два часа. Обојица су били заморени. Француз је двапут падао у несавест. Код стања 3:3, Палада је водио са 40:15. Тада се догодило нешто необично: трипут узастопе противникова лопта ударала је у мрежу и падала на игралиште Паладе! И било је "изједначење". У тенису такви тренуци много пута одлучују. Они као да психолошки смрве играча. Али се Палада није предао. Борба се и даље. Осам пута противници су наизменично имали преимућства. Онда је опет било 40:40. Палада је потрачао напред, стигао једну лопту, вратио је, она је ударила у мрежу и пала на противничку поље. Онда је Буси ударио лопту: задржала се на мрежи тренутак два и пала на половину Француза. Палада је повео са 4:3.

Буси је изложио од беса две ракете и тетурао се по терену као пијан. Занста су га изнели са игралишта после меча. Али као побеђеног. Пети сет изгубио је са 6:3.

То се догодило у четврт-финалу париског турнира 1938 године.

РЕТКО ПОЖРТВОВАЊЕ

У Букурешту 1929 године, Румуни су водили са 2:1 у првом полуремену. У другом Хитрец је изједначио. Нешто доцније повремен је Лемешин. Он је водио навалу нашег тима, али је прешао на крило. Храмао је. При сваком кораку осећао је јак бол. Био је такорећи потпуно изван и-

гре и наша репрезентација борила се са десет играча.

Пред крај утакмице изведена је брза навала нашег тима. Благоје Марјановић-Моша пробио се кроз одбрану и снажно пуцао. Лопта је погодила пречку и одбила се у страну, баш тамо где се налазио Лемешин и посматрао шта се догађа. У том тренутку он је донео одлуку: угушио је јак и потрчао вукући ногу. На њега су били чак и заборавили. Он је стигао лопту и ударио је снажно, јакнуо од бола и пљо. Голман се бацно, али је лопта већ била у мрежи.

Од врха Молнара до циља, до Ријеке, има око 90 км. Раде је направио подвиг: успео је да пређе тај део пута, најтежи у целој трци, са оштећеним бициклом. На циљу није био међу првима, стигао је четрдесет први, али стигао је. Тринаест других возача прошли су кроз циљ на камyonu који сакупља оне који су одустали због квара на точку или исцрпљености. И Раде је био возач као и тих тринаест. Само... имао је мало више храбрости од њих.

То се догодило јуна 1950, на трећој етапи бицикlistичке трке "Кроз Хрватску и Словенију".

ПОБЕДА НА ИЗМАКУ СНАГЕ

Велика трка на 1.500 метара, главна трка двомеча Велика Британија — Југославија, била је завршена победом југословенског тркача. Нада британске атлетике, британски тркач на средњим стазама, један од фаворита за Олимпијаду, Банистер, изгубио је трку. Победно га је мали, снажни атлетичар у црвеној мајици Андреја Отенхајмер.

Тог дана све је некако било створено за рекорд. И сунчан, леп дан, и многобројни гледаоци и велики број судија на циљу, и "контролори" времена распоређени крај заокрета стазе — све је позивало на рекорд.

Отенхајмер је у трку ушао нерасположен. Плашио се Банистера. Па ипак, био је решен да од себе да све што може.

На северној страни стадиона Отенхајмер је водио групу, у стопу га је пратио Британец Еир, а плавококси Банистер био је тек трећи.

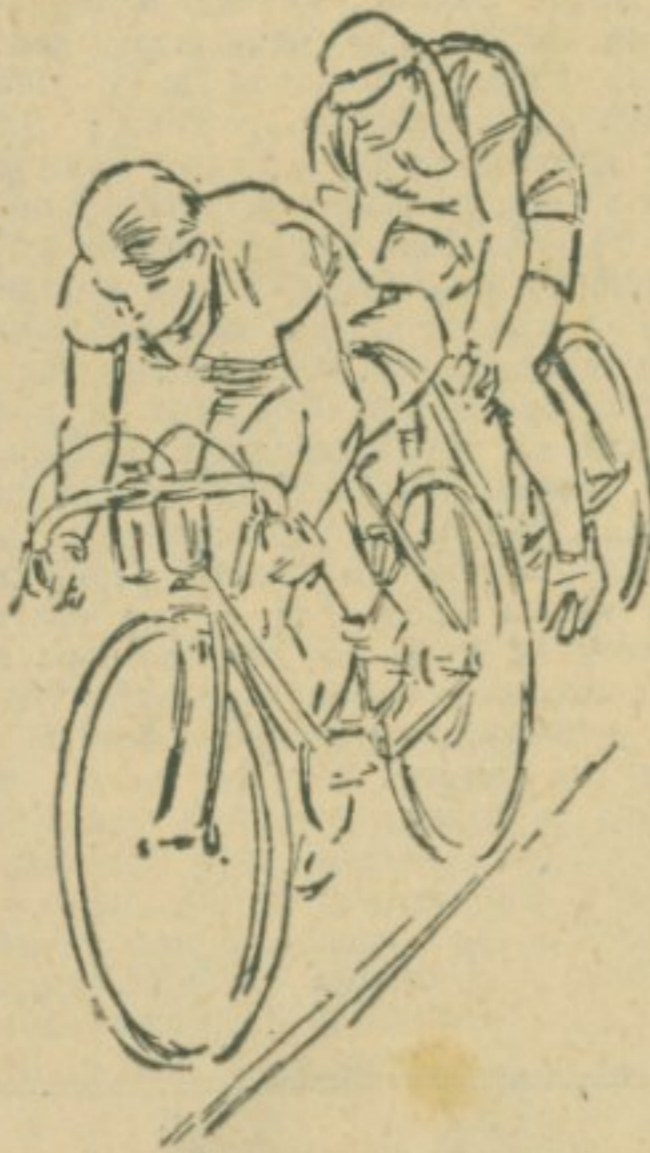
Одједном Еир је прешао Отенхајмера. Истовремено, прикупио је снагу и Банистер и наш тркач се тако нашао изненада између двојице Британаца. Изгледало је да је трка изгубљена. До циља је било још 200 метара. Цео стадион био је на ногама. Маса је дрхтала од узбуђења...

Отенхајмер је напад одговорио нападом. Изгледало је да је за тренутак застао, прикупио последњу снагу и потрачао још брже. Био је то тренутак који је решио трку, тренутак када човек превазиђе своје моћи.

За трен ока такорећи он је заобишао Еира и опет преузео вођство. Борба је била огорчена. Тркачи су улазили у завршницу. Банистер је учинио последњи напор, али је и Отенхајмер последњих 100 метара трчао из све снаге, борећи се са противницима, временом и умором. У финишу, праћен одушевљеним поклицима целог стадиона, Отенхајмер је први прекинуо врпцу на циљу.

Када је трка завршена, Банистер је посрпао од изнемоглости, потпуно исцрпљен темпом ове величанствене борбе.

То је била наша најлепша победа у атлетици!

Југославија је победила са 3:2. После утакмице утврђено је да је Лемешину напрсла кост на чланку ноге.

УПРКОС СВЕМУ...

До врха Молнар-брда остало му је још неколико километара. Био је уморан; жеђ га је морила, али у лименој посуди на бициклу није било ни капи воде. Да ли ће стигни, успети да савлада велике успоне? То је најтежи задатак. А после... "После ће већ бити лакше", мислио је. Напред!

Одједном, сломио му се управљач. Шта сад? Чак и ако стигне до врха, како ће се затим спустити низ кратке, веома стрме серпентине са половином управљача, служећи се притом само предњом кочницом?

Околина га је просто мамила да се одмори. Ако сиђе са бицикла, знао је, сигурно би брзо нашао каква извор хладне планинске воде, затим би сео у хладовину, на свежу, бујну траву. А возачима који би наплазили показивао би оштећени бицикл: "Погледајте! Не може се даље".

Али Раде Вељковић ризиковао је све и наставио вођњу!

на прилазу школској згради чула се несносна галама. Није то био одмор између часова, већ је настава била у пуном јеку. Сваки ђак морао је своју лекцију да учи наглас, вичући што више може. Слична галама чула би се и за време колективног кажњавања. Учитељ је кажњавао ђаке "у складу са Светим писмом", то јест "око за око, зуб за зуб", при чему су страдали и прави и криви.

Кад би неко ушао у учионицу за време часа, затекао би овакву слику. Око дугачког стола седи тридесетак ђака: дечаки од десет-дванаест година, одрасли момци

био у стању да чита из неке друге књиге, него је одговарао: "Ја ту књигу нисам учио!"

Ретке су биле школе у којима се поред читања и писања учио и рачун, а и оно што се учили било је обично само "једанпут један". Друге рачунске радње спадале су у област "више" математике, и њих је мало који учитељ знао.

Кад су Турци поново заузели онај део Србије који је Аустрија била окупирала, нестало је ових школа, тако да пре Првог устанка, као што каже Вук Караџић, "ни у сто села није било свуда једне школе".

У Ираку откопано село од пре 7000 година

Једна научна експедиција коју је водио чикашки професор антропологије Роберт Брејвуд откопала је 1948 године у једној долини, у Северном Ираку, мало насеље које је названо Јармо. Према налазима из овог насеља научници сматрају да су некадашњи становници овог малог села били први људи који су се бавили земљорадњом.

Сматра се да је Јармо основан пре 7.000 година и да су његови становници први на свету учинили важан корак у развоју људског друштва: прелазак од лова на земљорадњу као главно занимање.

Јармо није био опасан заштитним кољем. Становници нису имали тешко ратно оружје, већ само лаке стреле. Њихове колибе грађене су од блата и имале су 3—4 одељења. Двориште око колибе ограђено је зидом. Професор Брејвуд тврди да су то досад први изђени докази о

строга одвојеној приватној својини. Међу осталим кољбама откопане је и једна која, по величини и броју одаја, може да буде основна за претпоставку да је насеље имало неку врсту поглавице или свештеника.

Становници нису имали мотике. У ископинама су пронађени тешки и оштри штапови којима су у земљи прављене рупе за семе, и семе две врсте житарица и неког поврћа које личи на грашак. За жетву су имали камене српове.

Многобројне кости младих оваца и коза говоре о томе да су они људи гајили домаће животиње. Професор Брејвуд сматра да су они због гајења стоке и ограђивали своја дворишта. У Јарму је пронађено врло мало костију дивљих животиња, а чланови експедиције нису пронашли ниједан пртеж или идол који потсећа на лов. Из тога се закључује да се они нису бавили ловом.

ОВОГ МИНУТА -СВАКОГ МИНУТА

- На свету се сваког минута произведе осам тона природног сумпора.
- Кад је човек потпуно миран, његово срце се агрчи и опусту 60—75 пута у минути.
- Сваког минута на свету се конзервише 2.500 килограма разне рибе.
- Сваког минута у САД се произведе 1.800 килограма поташе.
- Фабрике у Француској произведу сваког минута 160 сјајлица.
- Енглеска изведе сваког минута разних машина у вредности од 590 фунти стерлинга.
- Сваког минута на свету се са оваца одстриже 3.000 килограма вуне.
- Кроз наша плауна прође 80 до 100 литара ваздуха у минути.
- Француска произведе сваког минута 580 килограма сапуна.
- У наших пет главних лука укрца се и искрца пет тона робе сваког минута.
- Наши нови путнички бродови типа „Опатија“ прелазеће 450 метара у минути.
- При нормалном водостају Драва улије у Дунав 32.000.000 литара воде сваког минута.
- Југословенске биоскопе просечно сваког минута посети 135 лица.

Да ли знате?

АВИОНСКА КРИЛА ОД ПЛАСТИЧНЕ МАСЕ

Британски конструктори авиона приказују на идућем сајму британске индустрије свој нови проналазак: авионска крила за модерне брзе делта-авионе. Крила су начињена од пластичне масе. Она су црна, светлуцава и направљена од ваљаних азбестних влакана импрегнираних „ластичном масом“. Прве пробе су показале да је овај материјал отпоран према високој температури. Поред тога, она су отпорна према ваздушном притиску. Ова авионска крила израђују се од ливене пластичне масе под обичним притиском. Температура не сме да буде сувише висока. Због тога су кроз калуп спроведене осетљиве жице за контролisanje температуре. Конструктори сматрају да ће будући авиони бити читави израђени од пластичног материјала и да ће бити далеко јевтинији од садашњих, док ће њихова израда бити много бржа и лакша.

ЧЕЛИК ДРЖИ РЕКОРД

И поред великог напретка у употреби армираног бетона у грађевинарству, бетонске грађевине још нису успеле да постигну висину зграда са скелетом од челика. Највиша зграда на свету и данас је облакодер челичне конструкције Емпаер Стент Вилдинг у Њујорку, са 385 метара висине, док висина највише бетонске зграде, у којој је смештено једна банка у Сао Паулу, у Бразилији, износи свега 152 метра.

ПРИМЕНА ВИТАМИНА „П“ У ЛЕЧЕЊУ РАКА

Недавно је утврђено да витамин П, који се добија из лимунове коре, у многоме олакшава лечење рака радијумским зрачењем. Јака радијумска зрачења, потребна за лечење рака на унутрашњим органима, често имају за последицу прскања крвних капила

ра и проузрокују озбиљне опекотине по кожи. Прскање капила може да доведе до тешких крварења због којих се мора престати са даљим зрачењем. Код болесника који добијају инјекције П витамина не долази до прскања крвних судова, а и кожа им је отпорнија.

ЦИНОВСКИ АФРИЧКИ ПУЖЕВИ

Америчке власти имају велике муке око спречавања уласка у САД циновских афричких пужева, чија кућица може да достигне величину човекове песнице, а уста су им снабдевена са 80.000 микроскопски малих зубића. Ова штеточина, која потиче са острва Мадагаскар и источних обала Африке, пренесена је нечијом непажњом на други континент. 1847 године појавио се овај циновски пуж у Индији, одакле је прешао у Малају, Сингапур, Јужну Кину, Јаву и Сијам, а у последње време се појавио чак и на Хавајским Острвима. Пошто се фантастично брзо множи, разумљива је забринутост америчких власти да се неки од ових пужева не прокријумчари на возилима и другој ратној опреми која се враћа са бивших и садашњих ратишта на Пацифику.

РИБЕ КОЈЕ ПРЕДОСЕЋАЈУ ЗЕМЉОТРЕС

У водама Јапана живи једна врста риба за које се тврди да предосећају земљотрес. Та њихова особина изванредно је корисна у земљи где је земљотрес доста честа појава. Због тога је још пре двадесетак година јапанска влада препоручила свим Јапанцима да набаве акваријуме и у њих ставе „рибиче земљотреса“. Ове рибе, које иначе мирно пливају по свом стакленом стану, веома се узнемире на два до три часа пред земљотрес и тиме опомину становништво да се склони из зграда и тако избегне опасност.

ТЕЛЕВИЗИСКЕ ВАРКЕ

И у телевизији, као и на филму, могу се на разне начине снимити „невероватне ствари“. На пример, поједине станице су у оквиру свог програма емитовале и овакве сцене: играч и играчица, уз звуке музике, играју танго усред пламена који им досеже до рамена; или, на клавиру за којим свира један мушкарца игра играчица висока свега 45 сантиметара. Сасвим разумљиво, у питању је варка. Гледаоци на платну пријемника у ствари виде оно што две телевизијске камере сниме са разне даљине. Тако је пар који игра танго снимљен са шест метара, а сасвим ниски пламен око њихових ногу са око 60 сантиметара удаљености. Када се те две слике стопе у једну, пламен који је снимљен из много веће близине изгледа десет пута виши него што је у ствари.

ГУМИРАНИ АСФАЛТ

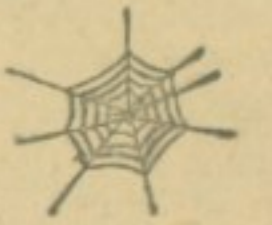
Пре краћег времена објављени су резултати експеримента који су започети још пре петнаест година, а који су имали за циљ проналажење бољих смеша за прекривање друмова. У Холандији, на острву Јави и у САД било је извршено облагање неких врло прометних друмова нарочитом смешом, која је поред песка и асфалта садржала и извесан проценат гуме. Док је на осталим друмовима прекривеним обичним асфалтом требало вршити две темељите оправке сваких десет година, путеви са примесом гуме трају и данас.

Сад се ради на примени вештачког каучука у исту сврху, како би се још више појевтинио производња. На километар пута биће потребно утрошити око 500 килограма каучука.

Јестели век чилига...

... Бразилија је до краја играчица висока свега 45 сантиметара. Сасвим разумљиво, у питању је варка. Гледаоци на платну пријемника у ствари виде оно што две телевизијске камере сниме са разне даљине. Тако је пар који игра танго снимљен са шест метара, а сасвим ниски пламен око њихових ногу са око 60 сантиметара удаљености. Када се те две слике стопе у једну, пламен који је снимљен из много веће близине изгледа десет пута виши него што је у ствари.

... звук се брже креће кроз воду него кроз ваздух. Кроз ваздух, звук се креће брзином од 330, а кроз воду брзином од 1435 метара у секунди.

... нит паучине, дугачка 6400 метара, тешка је свега 65 мили грама.

... грабење Версаја и Триана, које је подигао француски краљ Луј XIV, стајало је преко 670 милиона франака.

... људи су почели да се рукују још у Средњем веку. При сусретима, да би показали како један према другом немају рђавих намера, витези су свлачили тешке рукавице и пружали један другом руку као доказ мирољубивости.

... први светлонијак подигнут је на острву Фаро код Александрије, 290 година пре наше ере. Радари га је земљотрес 1300 године.

... утврђено је да су биљке које садрже веће количине шећера отпорније према мразу.

... верице с белним репом спадају међу најређе животиње на свету. Данас их има само још у „Гранд канјон парку“ у Америци, у коме је забрањен лов.

... на свету постоје 44 места која се зову Санџаго, 27 Париза, 29 Вина (Беца),

... прво шифровано писмо помиње грчки историчар Херодот, али је познато да је и Јулије Цезар имао своју тајну азбуку.

ЛАВИРИНТ

Како ће изгубљено пиле стићи до квочке?

СВЕТ БУДУЋНОСТИ

КАД АТОМСКА ЕНЕРГИЈА БУДЕ СЛУЖИЛА НА ДОБРО ЧОВЕЧАНСТВУ

Безопасне атомске батерије за свакодневну употребу, важење гвожђа непосредно из језгра земље, синтетичка крв итд. спадају у „чуда“ науке чије се оживотворење може са поузданом очекивањем кроз седамдесет пет година. То су предвиђања неколицине познатих америчких научника. Она су објављена поводом стогодишњице Америчког хемиског друштва. Џон Бејлер, Морис Шрив, Хари Холмс, Аристид Грос и други сматрају да ће научни прогрес кроз седамдесет пет година дати свету нов, лепши изглед. Ево како они замислилају да ће изгледати свет две хиљаде двадесет шесте године, то јест у првој четвртини XXI века.

Градови будућности

Није потребно много маште да би се дочарао изглед будућег уређења станова, кућа и градова. Нешто од тога приказано је већ у разним експерименталним покушајима, а нешто је већ примењено у пракси. Све је то учињено, разумне се, у врло малим размерама. У градовима будућности биће у општој употреби уређаји за загревање и расхлађивање које ће покретати атомске батерије. Ту ће такође бити и климатски уређаји, уређаји за контролу зрачења итд. Арктик и бразилијанска дунгла биће насељени и живот у њима биће удобан као и у другим крајевима света. Унутрашњи уређаји у кућама биће начињени највећим делом од пластике и другог синтетичког материјала. Целокупна канализациона мрежа биће такође начињена од пластичног материјала. На кровове и зидове стављаће се нарочити материјали за превлаку, такозвана „одела за куће“. Телевизијски и радио-уређаји замениће данашње телефоне и слична

средства за међусобно општење људи.

Атомска енергија и њена ванредно разноврсна примена на свим пољима људске делатности доћи ће до свог пуног изражаја. Примењена у свакодневном животу она ће знатно допринети побољшању живота. Тако например, научник Шрив тврди да ће уранијум, пау-

тонијум и други елементи постати извор енергије за покретање уређаја за вештачко загревање и хлађење станова.

Хемија ће омогућити да се на нов начин производи храна, а то ће довести до знатног повећања производње намирница. Помоћу нових начина производње, људи ће добити и неке хемиске материје које се данас добијају само из карбона и нафте.

Повећање производње

Па ипак, научници истичу: да ће и у то време природна храна пре-

овлаживати у људској исхрани. Научник Харолд Вагтборг тврди да ће семе, изложено „космичком бомбардовању“, омогућити врло значајне квантитативне и квалитативне промене у развоју биљака. Неплодна земљишта постаће плодна, на сланој земљи биће засађене биљке отпорне према соли. Мораће давати све више магнезиума, брома и низ других значајних сијовина. Доћи ће се и до нових и потпуно неочекиваних извора сијовина за индустрију. Гвожђе ће се добивати непосредно из језгра земље, те тако високе пели неће бити потребне. Бомбардовањем атома добиће се челик у сваком жељеном саставу. А то ће позвати праву револуцију у производњи. Дијамант ће бити направљен од угљеника, а такође и читав низ нових кристалних угљеника који се по својим особинама налазе између дијаманта и графита.

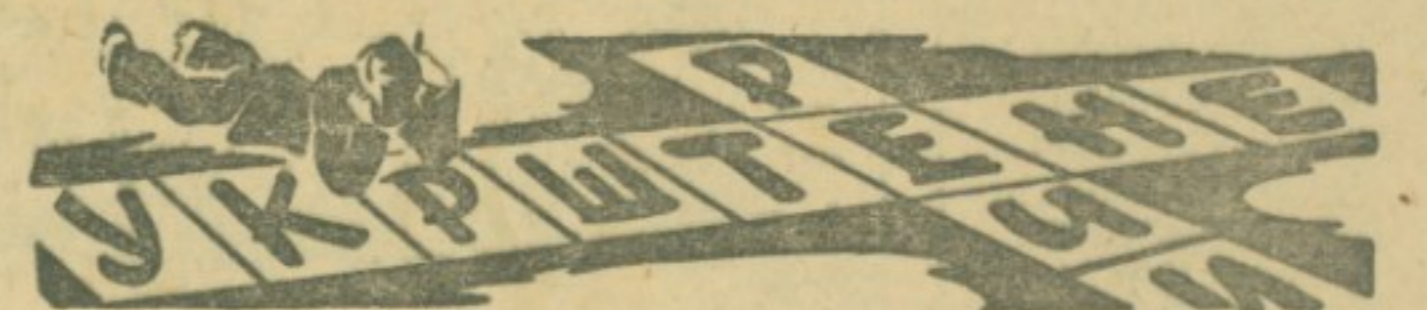
На медицинском пољу борба против бактерија и вируса даваће из дана у дан нова и све значајнија достигнућа. Сматра се да ће, поред осталог, бити пронађена и средства за спречавање и лечење деце парализе, разних душевних обољења, назеба итд.

Стварање живих организама

Професор политехничког института у Бруклину Херман Мак сматра да ће трансфузија крви имати сасвим нов и различит значај од онога који има данас. У будућој трансфузији нормални крвни протеини биће замењени такозваним макромолекулима, који ће бити потпуно отпорни према микроорганизмима. Макромолекули ће носити такозване „протетичке групе“, које ће уништавати носиоце обољења у човечјем организму. Пред биохемијом у будућности стоји нарочито тежак задатак: да створи живе организме. Верује се да ће биохемијари успети да ство-

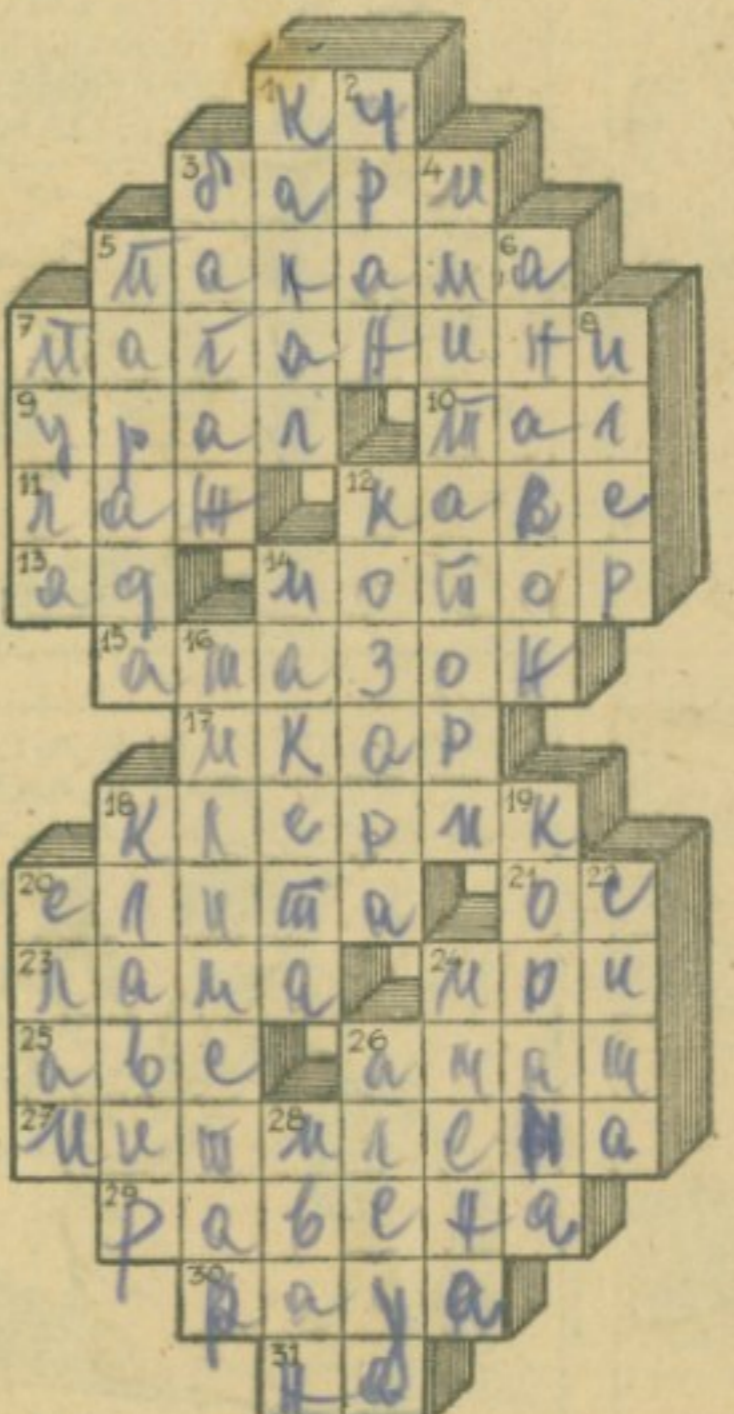
ре једноставне биљне и животињске организме. Најзад, помоћу атомске енергије ракете ће моћи да преваљују фантастичан пут од 384.000 кило-

метара, те ће тако допрети до Месеца. Као погонско средство ракете за међупланетарна путовања служиће такозвани хидрогенски флуорид.

Водоравно: 1) слово латинске азбуке; 3) град у Италији; 5) држава у Средњој Америци; 7) политички-виртуоз (1784—1840); 9)

21) инсект; 23) домаћа животиња у неким јужноамеричким државама; 24) језеро у Северној Америци; 25) латински поздрав; 26) турско купатило; 27) острво у Егејском Мору; 29) град у Италији; 30) тако су Турци називали хришћане; 31) хемиска формула за натријум.

Усправно: 1) јарак; 2) планета; 3) пртљак; 4) подражаваоци; 5) свечана смотра; 6) лековита биљка; 7) град у Истри; 8) притока Дунава у Немачкој; 12) поприште у нашој НОБ; 14) умањена пластична слика предела; 16) део сантиметра; 18) музички инструмент; 19) притока Купе; 20) име јунака из романа „Злато“ од Џ. Лондона; 22) мушко име; 24) називи; 26) металните; 28) мушко име.

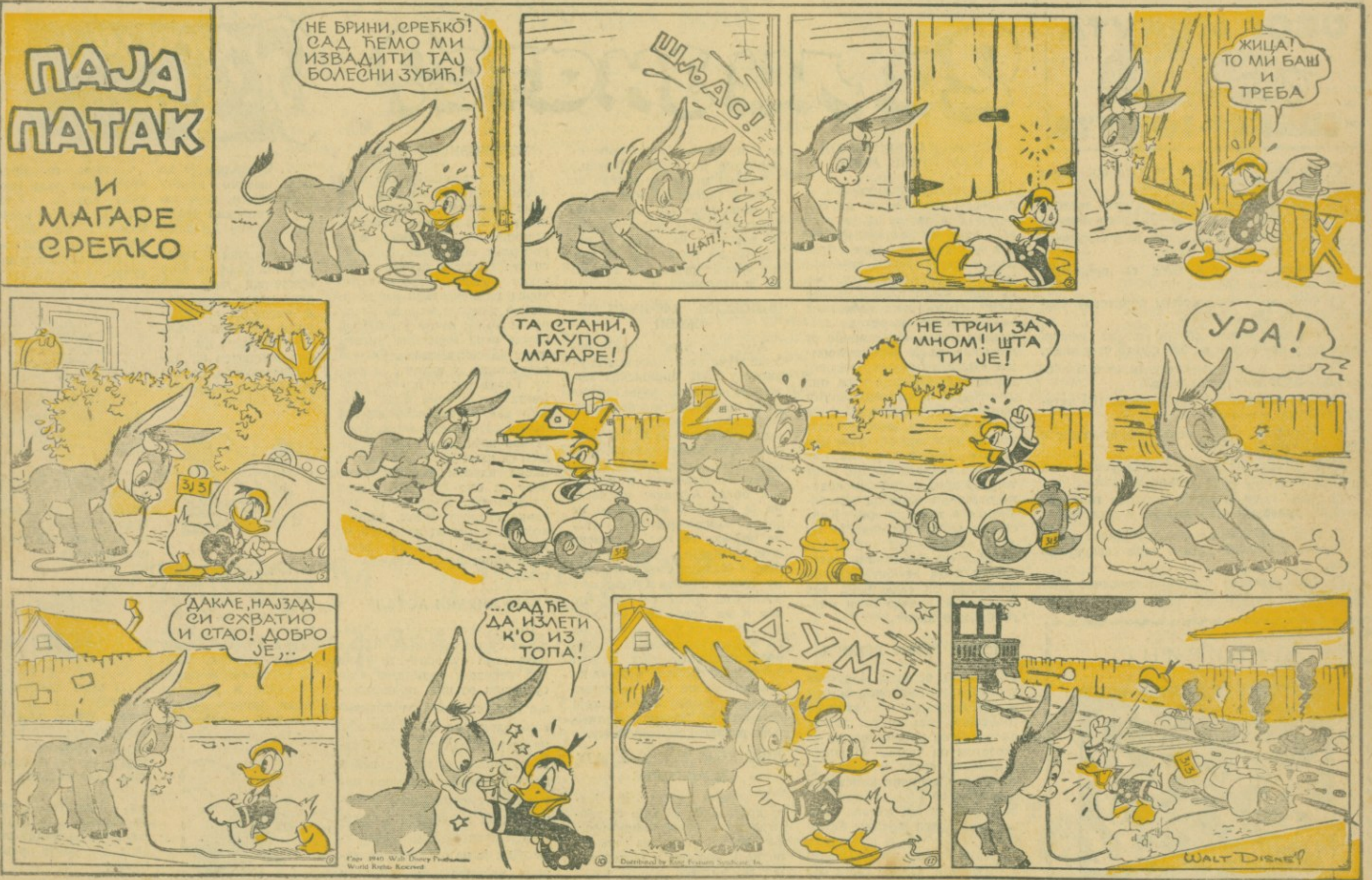
РЕШЕЊЕ УКРШТЕНИХ РЕЧИ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно:

1) паралела; 8) отац; 9) Ал; 10) Лада; 12) ура; 13) прим; 15) ти; 16) слама; 17) Аладин; 18) радова; 20) Рига; 21) лаба; 22) ата; 24) ара; 25) Отон; 26) Ба; 27) одора; 28) стас; 29) Латин; 31) ге; 32) алем; 33) рам; 34) негација.

Усправно:

1) полутар; 2) атари; 3) рода; 4) Апа; 5) ли; 6) ла; 7) Алемани; 11) брада; 13) плава; 14) имитатор; 16) слога; 17) Адриа; 19) ара; 21) лабилан; 22) Атос; 23) анатема; 25) одан; 27) отима; 28) стег; 30) але; 31) гај; 33) ри.

ВЕРНИЦ ДРИТОВИЦ

ПО НАРОДНОЈ ПРИЧИ: ИВАН ПЕТРОВ, ДИМИТРОВГРАД

